

В. Скрипник

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БІБЛІОТЕК МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІД БРАЙЛЯ ДО АУДІОКНИГ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ДОСТУПНОСТІ

V. Skrypnyk

INCLUSIVENESS OF LIBRARIES OF ART INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: FROM BRAILLE TO AUDIOBOOKS AS ACCESSIBILITY TOOLS

Доступність та інклюзія набувають дедалі більшого значення в сучасному суспільстві, особливо в освітньому секторі. З огляду на свою унікальну роль у підготовці творчих професіоналів, заклади вищої мистецької освіти (далі — ЗВМО) повинні забезпечити доступ до професійних матеріалів для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Відмінною особливістю бібліотек ЗВМО є специфіка ресурсів, які часто містять не тільки текстові матеріали, а й візуальні та аудіовізуальні компоненти. У цьому сенсі бібліотеки таких закладів є не лише сховищами інформації, а й центрами адаптації матеріалів та документів. Інклюзивність бібліотек стає важливим чинником не лише соціальної справедливості, а й академічного та творчого розвитку здобувачів освіти.

Першим важливим кроком для бібліотечної інклюзії стало впровадження шрифту Брайля для людей з порушенням зору. Шрифт Брайля дозволяв таким користувачам самостійно читати та отримувати доступ до текстової інформації. Однак, попри важливість винаходу, доступність художніх матеріалів залишалася обмеженою.

Потім, у міру розвитку технологій, аудіоджерела (аудіокниги) стали наступним кроком покращення доступності. Це дозволило не тільки розширити спектр доступних матеріалів, але і створити новий формат передавання інформації людям з інвалідністю, що забезпечувало безбар'єрне ставлення до користувача бібліотеки. Аудіокурси та аудіокниги стали ефективними інструментами навчання, особливо для вивчення історії та теорії мистецтва.

Бібліотеки ЗВМО відрізняються від звичайних академічних бібліотек тим, що вони зберігають та поширюють не тільки текстову інформацію, а й візуальні та аудіовізуальні ресурси. У наш час необхідно розробити спеціальні методи адаптації художніх ресурсів:

- для здобувачів освіти з порушенням зору важливим є доступ до аудіозаписів творів мистецтва та тактильних копій скульптур та інсталяцій. Описові розповіді допомагають скласти уявлення про візуальні аспекти твору, а тактильні моделі дозволяють «відчути» форму і текстуру твору мистецтва;
- для здобувачів освіти з порушенням слуху важливі відеоматеріали з субтитрами й перекладом на мову жестів, які дозволяють їм сприймати інформацію та інші аудіовізуальні матеріали на рівні освітньої безбар'єрності.

Попри ці позитивні тенденції, бібліотеки ЗВМО стикаються з низкою проблем на шляху до інклюзії:

1. *Фінансування.* Розробка та впровадження адаптивних технологій потребує значних інвестицій. Не всі ЗВМО можуть дозволити собі створити відповідну інфраструктуру.

2. *Навчання персоналу.* Бібліотекарі та інші працівники потребують спеціальних знань і навичок з інклюзивних технологій та роботи з користувачами з інвалідністю.

3. *Обмежений доступ до адаптованих матеріалів.* Технології швидко розвиваються, але не всі мистецькі матеріали доступні в адаптованих форматах.

Майбутнє бібліотек ЗВМО залежить від подальшої інтеграції технологій, міжнародної співпраці та підвищення обізнаності про важливість доступності.

Необхідно впроваджувати нові інноваційні сервіси в обслуговування користувачів та адаптуватись до вимог сьогодення. Наприклад, формати віртуальної реальності (VR) надають можливість здобувачам освіти з інвалідністю «відчувати» художні виставки та відвідувати музейні експозиції онлайн, 3D-друк тактильних моделей покращує розуміння форми та об'єму творів мистецтва, створення глобальної бази даних ресурсів.

Отже, безбар'єрність в бібліотеках ЗВМО є важливою умовою забезпечення рівних прав у доступі до інформації та ресурсів. Технологічні розробки, від використання шрифту Брайля до новітніх аудіокниг і тактильних моделей, створюють нові можливості для всіх учасників освітнього процесу. Подальші технологічні інновації та міжінституційна співпраця зроблять мистецьку освіту ще доступнішою в майбутньому.

Л. Іващук

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРИОРИТЕТИ РОЗВИТКУ КНИГОВИДАННЯ ШРИФТОМ БРАЙЛЯ Й ІНКЛЮЗИВНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

L. Ivashchuk

THE CURRENT STATE AND PRIORITIES OF THE DEVELOPMENT OF BRAILLE BOOK PUBLISHING AND INCLUSIVE LIBRARIES IN UKRAINE DURING THE WAR

Проведено аналіз стану сучасного книговидавництва шрифтом Брайля та інклюзивних бібліотек в Україні під час війни. 13 листопада — міжнародний день білої тростини. У світі — 39 млн незрячих людей. В Україні постійно зростає кількість людей з вадами зору, особливо з початком «великої війни». Не дивно, що доступність комунікацій, освіти та онлайн-бібліотек для людей із вадами зору є нагальним завданням для нашої держави.

За допомогою спеціальних комп'ютерних програм спеціалістами-знавцями шрифту Брайля створюються книги для незрячих. Ця комбінація із шести випуклих крапочок є рятівною соломинкою для людей, які живуть у повній темряві, але, незважаючи ні на що, прагнуть розвиватися.

Перша леді України Олена Зеленська повідомила, що у 2023 р. в Україні виготовили 30 тис. шкільних підручників, надрукованих шрифтом Брайля. Вона додала, що такі книжки продовжать регулярно видавати в межах флагманського проекту «Освіта для всіх» За 2024 р. пані Зеленська пообіцяла створити понад 37 тис. примірників.

Зрозуміло, що важливість цієї наукової теми знаходить відгук у багатьох українських дослідників, зокрема, це Л. Ф. Мильченко, К. О. Чепурна, О. І. Хмільярчук, О. С. Потимко, Д. І. Головань та ін. Майже всю інформацію щодо книговидавництва та інклюзивних бібліотек можна розшукати в українських періодичних виданнях.

Мета дослідження — проаналізувати та підкреслити важливість книжкових видань шрифтом Брайля, науковий вклад книговидавців та бібліотечних